

שמיני עצרת ושמחת תורה – על פי הקבלה

דוד סיבוני • כוח הרוח קבלה לחיים

מהות היום

שמיני עצרת הוא היום החותם את מהלך חגי תשרי. מראש השנה מתחיל תהליך של דין, תיקון ובניין המלכות; ביום הכיפורים נמשך תיקונה; בסוכות נמשכים אליה החסדים והאורות המקיפים; בהושענא רבה נעשים החותם והכנת הכלי; ובשמיני עצרת מגיע התהליך אל הייחוד.

המלכות היא הספירה העשירית, הכלי המקבל את השפע מכל הספירות שמעליה. בכתבי הקבלה היא נקראת גם נוקבא, שכינה ולעיתים רחל.

לכן שמיני עצרת אינו רק "היום האחרון של סוכות", אלא שלב חדש: לאחר כל ההכנות מגיע זמן החיבור והקליטה של השפע.

האר"י מלמד שכל התהליך שמראש השנה ועד שמיני עצרת הוא מהלך אחד, המסתיים בזיווג זעיר אנפין ורחל בשמיני עצרת.

זעיר אנפין הוא הפרצוף הכולל את שש הספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד. הוא הצד המשפיע.

רחל היא בחינה של המלכות – הצד המקבל.

לכן כאשר כתבי הקבלה מדברים על "זיווג זעיר אנפין ורחל", הכוונה היא לייחוד בין המשפיע למקבל – זעיר אנפין והמלכות, שבאמצעותו השפע יכול לעבור ולהתקבל בעולם.

מדוע נקרא היום "עצרת"?

למילה "עצרת" יש משמעות של כינוס, איסוף וקליטה.

בזוהר נאמר על שמיני עצרת:

"וּבִגְיִן כִּף אֶקְרִי עֲצָרֶת, כְּנִישִׁין, כְּנִישִׁין כְּלָהּ בְּהַאי יוֹמָא."

כלומר:

היום נקרא "עצרת" מפני שהכול נאסף ומתכנס בו.

במשך חגי תשרי נמשכו שלבים שונים של תיקון ואור.

בשמיני עצרת האורות אינם נשארים רק בבחינת הארה המקיפה את האדם, אלא מגיעים אל שלב של קליטה פנימית.

לכן אפשר להבין "עצרת" בשתי בחינות:

אסיפה – האורות והתיקונים שנמשכו במהלך חגי תשרי מתכנסים ומגיעים אל המלכות, שהיא הכלי המקבל.

עצירה וקליטה – השפע אינו מתפזר מיד החוצה, אלא נעצר ונקלט בכלי כדי שיוכל להתגלות בזמן ובאופן המתאימים.

"אני ואתם" – יום מיוחד לישראל

בימי חג הסוכות הוקרבו שבעים פרים, כנגד שבעים אומות העולם.
בשמיני עצרת מקריבים פר אחד, כנגד ישראל.

חז"ל מדמים זאת למלך שעשה סעודה גדולה, ולאחר מכן אמר לאוהבו:
לאחר שכל האורחים הלכו, בוא ונעשה סעודה קטנה רק אני ואתה.

גם הזוהר מדגיש ששמיני עצרת הוא יום של קרבה מיוחדת בין הקב"ה לישראל.
לאחר שבשבעת ימי הסוכות נמשך שפע גם כלפי שרי האומות, מגיע היום השמיני שבו השמחה מתייחדת בישראל.

זהו אחד הסודות של:

"עֲצָרֶת תְּהִיָּה לָכֶם."

לא עוד התפשטות השפע לכל הצדדים, אלא כינוסו אל הקשר הפנימי שבין ישראל לבורא.

מהושענא רבה לשמיני עצרת

על פי האר"י, בהושענא רבה עדיין נעשית הכנה לקראת הייחוד.
המלכות – הנקראת בבחינה זו רחל – כבר נבנתה, ננסרה, חזרה פנים בפנים וקיבלה את
החסדים הדרושים לבניינה.

אבל הזיווג עצמו עדיין לא התרחש.

האר"י כותב שבשמיני עצרת:

"וַעֲתָהּ בְּיוֹם ח' עֶצְרָתָא אֲזָּהוּא זְנוּגָא זְעִיר אֲנָפִין עֲצָמוּ עִם רַחֵל, בְּתַפִּילַת הַמוֹסָף דְּיוֹקָא."

כלומר, בתפילת מוסף נעשה הייחוד בין זעיר אנפין – הצד המשפיע, הכולל את שש
הספירות מחדס ועד יסוד – לבין רחל, שהיא בחינת המלכות המקבלת את השפע.
במילים פשוטות:

ראש השנה – תחילת התיקון והנסירה.
יום הכיפורים – המשך בניין ותיקון המלכות.
סוכות – המשכת החסדים והאורות המקיפים.
הושענא רבה – השלמת הכלי והחותם.
שמיני עצרת – הייחוד והקליטה.

מדוע נקרא היום "שמחת תורה"?

לפי האר"י, "תורה" כאן רומזת לזעיר אנפין – שש הספירות מחדס ועד יסוד, שהן הצד
המשפיע.

ביום זה זעיר אנפין מתחבר עם רחל, שהיא בחינת המלכות – הצד המקבל – ולכן נקרא
היום שמחת תורה, שמחת הייחוד.

שער הכוונות אומר:

"ולכן נקרא יום הזה יום שמחת תורה, כי הניעיר אנפין הנקרא תורה שמח בזיווג עם
בת זוגו האמתית העקרית, ושהיא רחל".

לכן השמחה אינה רק מפני שסיימנו לקרוא את התורה.
על פי הסוד, השמחה מבטאת את השלמת תהליך הייחוד בין זעיר אנפין למלכות – בין
המשפיע למקבל.

אפשר לכוון בשמחה:

שהאורות והתיקונים שעברנו במשך חגי תשרי לא יישארו רק כהתעוררות זמנית, אלא
ייקלטו בתוכנו ויהפכו לחלק מחיינו במשך השנה.

שבע ההקפות ושמחת התורה

מנהג ההקפות עם ספרי התורה הוא מנהג בעל שורש קבלי מובהק.

הארי"י היה מקפיד מאוד על ההקפות, הריקוד והשירה לפני ספר התורה, ואף הקפיד על
שבע הקפות שלמות.

בהקפות יש שתי כוונות פשוטות שאפשר לחבר יחד:

האחת – התורה במרכז.

אנו מסתובבים סביב ספר התורה ובכך מבטאים שהאדם אינו שם את עצמו במרכז, אלא
את התורה והקדושה במרכז חייו.

השנייה – המשכת האורות המקיפים.

ההקפה יוצרת בחינה של אור המקיף את הכלי.

בסוכות עסקנו רבות בהמשכת האורות המקיפים, ובשמחת תורה אנו ממשיכים את
התהליך באמצעות ההקפות והשמחה ומבקשים שהאורות שנמשכו אלינו יוכלו להיקלט
ולהפוך בהמשך לאור פנימי.

לכן בזמן ההקפות אפשר לכוון בפשטות:

אני מקיף את התורה ומעמיד אותה במרכז חיי, ומכוון לקבל את האורות המקיפים של הקדושה, כדי שיוכלו להיקלט בי ולהפוך לאור פנימי המלווה אותי במשך השנה.

השמחה והריקוד מבטאים שהקשר לתורה אינו נשאר רק בשכל, אלא יורד אל הלב, אל הגוף ואל המעשה.

זמן הפתקים – הדיוק הקבלי

בעניין הפתקים יש כמה לשונות בזוהר, ולכן חשוב לדייק.

במקום אחד בזוהר נאמר שבהושענא רבה יוצאים הפתקים מבית המלך.

במקום אחר נאמר שאדם שעדיין לא השלים את תשובתו יכול להיות תלוי ועומד עד שמיני עצרת, ואם ישלים את תשובתו – הפתק יכול להיקרע.

לכן אין נכון לומר בפשטות ש"רק במוסף שמיני עצרת ניתנים הפתקים".

הניסוח המדויק יותר הוא:

בהושענא רבה נעשית מסירת הפתקים, אולם על פי מקורות קבליים עדיין קיימת בחינה שבה הדבר תלוי עד שמיני עצרת; לכן גם שמיני עצרת הוא זמן חשוב מאוד של תשובה, קדושה ושמחה.

הזוהר אומר:

"וְאֵי זְכִי בְּתַשׁוּבָה שְׁלִימָתָא..."

תְּלִינ לִיָּה עַד הָהוּא יוֹמָא דְעֶצְרָת, דְּהוּא יוֹם שְׁמִינִי דְחַג.

מכאן הנהגה מעשית:

להשתדל להיות בשמיני עצרת, ובמיוחד בזמן התפילה והמוסף, בשמחה, בקדושה, בתשובה ובמחשבות טובות.

"משיב הרוח ומוריד הגשם"

בשמיני עצרת מתחילים להזכיר בתפילת מוסף:

"מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם."

לפי האר"י יש לכך גם משמעות פנימית עמוקה.

דווקא במוסף מתרחש הזיווג העליון של זעיר אנפין והמלכות – המשפיע והמקבל – ולכן הגשם נעשה סמל לשפע היורד ונקלט במלכות.

האר"י מקשר את טיפת השפע לשלוש בחינות:

אור – מים – רקיע.

בתחילה היא בבחינת אור; בירידתה היא נעשית מים; ולאחר שהיא מצטיירת ומקבלת צורה היא בבחינת רקיע.

לכן דווקא בזמן הייחוד מתחילים לומר "מוריד הגשם" – ירידת השפע מן העליון אל הכלי המקבל.

כוונה פשוטה ומעשית

באמירת:

"מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם"

נכון:

משיב הרוח – משיב את הרוחניות.

להחזיר אל החיים את הרוח, הנשמה, הקדושה והקשר עם הבורא.

מוריד הגשם – מוריד את הגשמים.

להוריד את שליטת הגשמים, החומרים וההיחזות בחומר, כדי שהגשמים תהיה כלי לרוחניות ולא תשלוט בה.

ובמקביל נכון גם לפשט הקבלי של ירידת השפע:

שהשפע הרוחני שנמשך בחגי תשרי ירד מן הכוח אל הפועל, יקלט בחיים ויתגלה בברכה.

כוונת החסד – ע"ב וכ"ד עיניים

חסד = 72 = ע"ב.

בפרי עץ חיים מובא סוד של שלוש בחינות ע"ב, הקשורות לשלושת ימי הקליטה ולחסד, גבורה ותפארת.

כל אחת משלוש הבחינות מצטיירת בשם יהוה שיש בו כ"ד עיניים – 24 נקודות.

ציור שם יהוה:

י – 3 נקודות

ה – 9 נקודות, בשלוש קבוצות של 3

ו – 3 נקודות

ה – 9 נקודות, בשלוש קבוצות של 3

סה"כ:

24 נקודות – כ"ד עיניים.

שלוש פעמים כ"ד:

$72 = 3 \times 24 = \text{חסד}$.

ולכן שלוש הבחינות הן:

ימין – חסד שבחסד.

שמאל – חסד שבגבורה.

אמצע – חסד שבתפארת.

שלוש בחינות של כ"ד יוצרות יחד ע"ב – חסד.

כיצד עושים את הכוונה בפועל?

זו כוונת התבוננות בשם, ולא אמירת שם יהוה בקול.

עומדים כשפנינו למזרח.

מדמיינים לפנינו את שם יהוה, כאשר האותיות עצמן מצוירות באמצעות כ"ד נקודות – "כ"ד עיניים".

תחילה מכוונים לצד ימין את שם יהוה המצויר בכ"ד העיניים, ומכוונים:

חסד שבחסד.

לאחר מכן מכוונים לצד שמאל שוב את אותו שם יהוה בכ"ד העיניים, ומכוונים:

חסד שבגבורה.

לבסוף מכוונים באמצע, לפנים – לכיוון מזרח, שוב את שם יהוה בכ"ד העיניים, ומכוונים:

חסד שבתפארת.

כך יש לנו:

כ"ד לימין

- כ"ד לשמאל

- כ"ד באמצע = ע"ב.

$72 = 24 + 24 + 24$ חסד.

הכוונה היא לאחד את שלושת הקווים – ימין, שמאל ואמצע – בתוך החסד.

ליל שמיני עצרת – סוד הזיווג

על פי הקבלה, הזיווג העליון של זעיר אנפין ורחל – זעיר אנפין המשפיע והמלכות המקבלת – אינו מתרחש בלילה אלא בתפילת מוסף של היום.

משום כך כתבי המקובלים מביאים הנהגה לאנשי מעשה להימנע מתשמיש המיטה בליל שמיני עצרת, מפני שעדיין לא הגיע זמן הזיווג העליון של המלכות וזעיר אנפין. המשמעות הפנימית היא שהלילה עדיין שייך להכנה, ואילו בבוקר, ובמיוחד במוסף, מגיע שלב הייחוד והקליטה.

סוד הקליפות – מדוע שמיני עצרת הוא "לכם"?

בזוהר מתואר שבשבעת ימי הסוכות ניתנת בחינה של שפע גם לשרי אומות העולם, כדי שלא יתערבו בשמחת ישראל.

המשל הוא למלך המבקש לערוך סעודה מיוחדת לאוהבו: תחילה הוא נותן לאחרים את חלקם, ולאחר מכן נשאר עם אוהבו לבדו.

כך מגיע שמיני עצרת לאחר שבעת ימי הסוכות – היום שבו השמחה מתייחדת בין הקב"ה לישראל.

לכן אפשר להבין את הרעיון של "נתינת חלק לקליפות" לא כפעולה מעשית שעלינו לבצע בשמיני עצרת, אלא כתיאור קבלי של סדר המשכת השפע בחג: תחילה התפשטות רחבה, ולבסוף ייחוד פנימי בקדושה.

איסרו חג – השפע צריך להיקלט

לאחר שמיני עצרת מגיע איסרו חג.

האר"י מסביר שלאחר יום טוב נשארת הארה מקדושת החג, ואנו ממשיכים אותה גם אל היום הבא.

לכן "איסרו חג" פירושו גם לקשור את החג ולא לתת לקדושתו להסתלק מיד.

בשמיני עצרת יש לכך משמעות מיוחדת.

האר"י מדמה את שמיני עצרת לזמן הזיווג ואת איסרו חג ליום השני של קליטת הזרע.

כלומר:

שמיני עצרת – המשכת השפע והייחוד.
איסרו חג – התקשרות וקליטת השפע.
לאחר מכן – השפע מתחיל להתגלות בתוך המציאות.
שער הכוונות אומר על איסרו חג שהוא:

"יום ב' לקליטת זרע והתקשרותו לשם."

זהו רעיון מעשי חשוב:

לא מספיק לקבל אור – צריך לדעת לקלוט אותו.
לכן איסרו חג הוא זמן טוב לעצור ולשאול:
מה אני לוקח מחגי תשרי אל השנה?
איזו קבלה טובה נשארת איתי?
איזה שינוי שקיבלתי על עצמי הופך עכשיו למעשה קבוע?

משמיני עצרת עד שביעי של פסח

האר"י מוסיף דבר עמוק מאוד:

התהליך הרוחני שמתחיל בזיווג של שמיני עצרת אינו מסתיים מיד.
הוא מדמה אותו לעיבור הנמשך משמיני עצרת עד שביעי של פסח, ואז מתרחשת בחינת
הלידה בסוד קריעת ים סוף.
כלשון שער הכוונות:

"מיום שמיני עצרת עד יום ז' של פסח, ואז נולד הנולד...
בסוד קריעת ים סוף."

כלומר:

שמיני עצרת – זיווג וזריעה.

איסרו חג – קליטה והתקשרות.

חודשי החורף – עיבור והתפתחות פנימית.

שביעי של פסח – לידה וגילוי.

מכאן אפשר להבין מדוע האורות הגדולים שקיבלנו בחגי תשרי אינם חייבים להתגלות מיד בחיים.

לעיתים השפע כבר נמשך, אבל הוא זקוק לזמן של הבשלה עד שיוכל להתגלות בצורה נכונה.

כוונת אסרו חג

ביום אסרו חג נכוון להמשיך את קדושת החג אל ימי החול.

על פי שער הכוונות, כל עניינו של היום הוא שהעולמות אמנם מתחילים לרדת ממדרגת יום טוב, אך עדיין נשארת בהם הארה מן הקדושה העליונה.

לכן הכוונה הפשוטה והמעשית היא:

לקשור את אור החג אל חיי המעשה, כדי שהקדושה שקיבלנו לא תישאר רק בחג אלא תלווה אותנו במשך השנה.

במסורת הכוונות מופיע גם סדר כתיבת שם יהוה במילוי ב"ן בהדרגה:

י

ין

יוד

יוד ה

יוד הה

יוד הה ו

יוד הה וו

יוד הה וו ה

יוד הה וו הה

המשכת אור קדושת יום טוב אל היום שלאחריו.

סדר העבודה של שמיני עצרת ושמחת תורה

בלילה – שמחה בתורה, הקפות וריקודים, מתוך הכנה לייחוד.

בשבע ההקפות – התורה במרכז ואנו מקיפים אותה.

נכון להמשיך את האורות המקיפים של הקדושה ושאותם אורות ייקלטו בנו ויוכלו להפוך לאור פנימי המלווה אותנו במשך השנה.

בבוקר – להמשיך את השמחה והקדושה ולהתכונן לתפילת מוסף.

במוסף – זהו זמן מרכזי על פי האר"י:

זיווג זעיר אנפין והמלכות – חיבור המשפיע והמקבל – והתחלת הזכרת הגשמים.

באמירת "מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" – נכון:

משיב הרוח – משיב את הרוחניות; מוריד הגשם – מוריד את הגשמיות, ובמקביל נבקש שהשפע הרוחני ירד ויתגשם בחיים בדרך טובה.

בכוונת כ"ד העיניים – עומדים כלפי מזרח, מכוונים את שם יהוה המצויר בכ"ד נקודות:

לימין – חסד שבחסד; לשמאל – חסד שבגבורה; ובאמצע, למזרח – חסד שבתפארת.

שלוש פעמים כ"ד = ע"ב = חסד.

במשך היום – להיות בשמחה, בתשובה ובמחשבות טובות, מתוך הידיעה שעל פי הזוהר

עדיין יש בשמיני עצרת בחינה של השלמת הדין והפתקים.

באיסרו חג – לקשור את האור לחיי היום-יום ולהחליט מה מתוך חגי תשרי ממשיך איתנו למעשה.

סיכום

שמיני עצרת ושמחת תורה הם נקודת השיא של מהלך שהתחיל בראש השנה.

בראש השנה מתחיל התיקון.

ביום הכיפורים המלכות נבנית ומתתקנת.

בסוכות נמשכים החסדים והאורות המקיפים.

בהושענא רבה נשלמים הכלי והחותם.

בשמיני עצרת מגיע הייחוד בין זעיר אנפין – המשפיע – לבין המלכות – המקבלת.

באיסרו חג מתחילה הקליטה.

ובשביעי של פסח מגיעה בחינת הלידה והגילוי.

לכן השמחה של שמחת תורה אינה רק שמחה על סיום הקריאה בתורה.

זוהי שמחת הייחוד, שמחת הקליטה ושמחת האפשרות לקחת את כל האור של חגי תשרי ולהכניס אותו אל החיים עצמם.

האדם יוצא מחגי תשרי לא רק עם זיכרון של ימים קדושים, אלא עם עבודה חדשה:

לקחת את האור המקיף שקיבלנו – ולהפוך אותו לאור פנימי שחי בתוכנו במשך כל השנה.